

ԼՂ ՀԱՐՑԻ ԿԱՐԳԱԿՈՐՄԱՆ ՓԱԹԵԹԱՅԻՆ ՏԱՐԲԵՐԱԿ,

ԵԱՀԿ ՄԻՆՍԿԻ ԽՄԲԻ ՀԱՄԱՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹՅՈՒՆ

Լեռնային Ղարաբաղի հակամարտության կարգավորման համընդգրկուն համաձայնագիր (Նախագիծ)

1997թ. հուլիս

Ոչ պաշտոնական թարգմանություն ռուսերեն բնօրինակից

Նախաբան

Կողմերը, լիովին ըմբռնելով խաղաղության և համագործակցության առավելությունը հանուն իրենց ժողովուրդների բարգավաճման և բարեկեցության, լի են վճռականությամբ իրականացնել Լեռնային Ղարաբաղի ձգձգվող հակամարտության խաղաղ կարգավորումը: Ստորև շարադրված կարգավորումը հիմք կստեղծի Կովկասի միասնական տնտեսական զարգացման համար՝ հնարավորություն տալով այս տարածաշրջանի ժողովուրդներին ապրել նորմալ և արդյունավետ՝ ունենալով ժողովրդավարական ինստիտուտներ, աճող բարեկեցություն, խոստումնալից ապագա: Այս համաձայնագրին համապատասխան՝ համագործակցությունը կհանգեցնի նորմալ հարաբերությունների ողջ տարածաշրջանում՝ առևտրի, տրանսպորտի և կապի ոլորտներում՝ հնարավորություն տալով մարդկանց միջազգային կազմակերպությունների միջոցով վերականգնել իրենց քաղաքներն ու բնակավայրերը, հաստատել կայունություն, ինչն անհրաժեշտ է տարածաշրջանում արտաքին կապիտալ ներդրումների ծավալի էական մեծացման համար, և ճանապարհ բացել փոխշահավետ առևտրի համար, ինչը կհանգեցնի բոլոր մարդկանց բնական բարգավաճմանը, ինչի նախադրյալներն առկա են կովկասյան տարածաշրջանում:

Հաշտությունն ու համագործակցությունը մարդկանց միջև նրանց ահռելի ներուժը կծառայեցնեն ի շահ իրենց հարևանների և աշխարհի ժողովուրդների:

Համապատասխանաբար, Կողմերը, լինելով հավատարիմ ՄԱԿ-ի Կանոնադրության դրույթներին, ԵԱՀԿ հիմնարար սկզբունքներին ու որոշումներին և միջազգային իրավունքի հիմնարար նորմերին և վճռականություն ցուցաբերելով նպաստել ՄԱԿ-ի Անվտանգության խորհրդի թիվ 822, 853, 874, 884 որոշումների ամբողջական իրականացմանը, սույնով համաձայն են ձեռնարկել զինված հակամարտության դադարեցման և նորմալ հարաբերությունների վերականգնման մասին թիվ 1 Համաձայնագրում արձանագրված միջոցները և համաձայնության հասնել Լեռնային Ղարաբաղի վերջնական կարգավիճակի շուրջ՝ ինչպես շարադրված է թիվ 2 Համաձայնագրում:

ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳԻՐ ԹԻՎ 1.

ԶԻՆՎԱԾ ՀԱԿԱՄԱՐՏՈՒԹՅԱՆ ԴԱԴԱՐԵՑՈՒՄԸ

Կողմերը համաձայնում են.

I) ձեռնպահ մնալ միմյանց միջև վեճերի կարգավորման նպատակով զինված ուժի օգտագործումից, այդ թվում՝ սույն Համաձայնագրի իրագործման ընթացքում:

II) դուրս բերել զինված ուժերը երկու փուլով: Առաջին փուլում Լեռնային Ղարաբաղից դեպի արևելք և հարավ ընկած ներկայիս շփման գծերի վրա տեղակայված ուժերը կհեռացվեն մի քանի կիլոմետր դեպի թիվ 1 Հավելվածում համաձայնեցված գծերը՝ պատշաճ կերպով հաշվի առնելով Բարձր մակարդակի պլանավորման խմբի հանձնարարականները՝ ռազմական տեսակետից հիմնավորված բուֆերային գոտում ԵԱՀԿ բազմազգուժերի առաջատար ջոկատների սկզբնական ծավալման համար հնարավորություն ստեղծելու նպատակով, բաժանել կողմերին այդ գծով և

անվտանգությունն ապահովել երկրորդ փուլի դուրսբերման ընթացքում:

Երկրորդ փուլում ուժերը դուրս կբերվեն թիվ 1 Չավելվածում համաձայնեցված ժամանակացույցի համաձայն՝ հետևյալ կերպ.

ա) Չայաստանի ուժերը դուրս են բերվում և տեղակայվում Չայաստանի Չանրապետության տարածքում,

բ) Լեռնային Ղարաբաղի ուժերը դուրս են բերվում և տեղակայվում Լեռնային Ղարաբաղի Ինքնավար Չանրապետության 1988թ. սահմանագծից ներս (ստորև՝ VIII և IX կետերում նշված բացառություններով),

գ) Ադրբեջանի ուժերը դուրս են բերվում դեպի թիվ 1 Չավելվածում համաձայնեցված գծեր՝ Բարձր մակարդակի պլանավորման խմբի հանձնարարականների հիման վրա,

դ) ծանր գրահատեխնիկան դուրս կբերվի ավելի հեռու՝ թիվ 1 Չավելվածում համաձայնեցված վայրեր՝ Բարձր մակարդակի պլանավորման խմբի հանձնարարականների հիման վրա, թափանցիկության և հաշվետվության պահանջների պահպանմամբ,

ե) ուժերի դուրսբերման ավարտին Բուֆերային գոտիները տեղակայված կլինի ինչպես նշված է թիվ 1 Չավելվածի քարտեզում՝ 1988 թ. ԼՂԻՄ սահմանագծի և հայ-ադրբեջանական սահմանի հյուսիս ային մասի երկայնքով:

III) Ուժերի դուրսբերման արդյունքում ազատված տարածքները, վերածվում են Բաժանարար գոտու, որտեղ անվտանգության պահպանմանը պետք է հետևեն

ԵԱՀԿ խաղաղարար ուժերը՝ Մշտական խառը հանձնաժողովի հետ համատեղ: Կողմերից ոչ մեկին չի թույլատրվի ներս բերել իր ուժերն այդ գոտի, բացի ԵԱՀԿ խաղաղարար ուժերի և Մշտական խառը հանձնաժողովի թույլտվությամբ՝ թիվ 2 Չավելվածի իրականացման շրջանակներում, ուր նախատեսված կլինեն սահմանապահ ծառայության, ակննազերծման և քաղաքացիական ոստիկանական գործառնությունների համար համաձայնեցված ստորաբաժանումներ: Կողմերը համաձայնում են բացառել բոլոր ռազմական թռիչքները Բաժանարար գոտում և Բուֆերային գոտում:

IV) Նպաստել ԵԱՀԿ խաղաղության ապահովման բազմազգ ուժերի ծավալմանը Բուֆերային գոտում՝ անվտանգության երաշխավորման համար՝ Մշտական խառը հանձնաժողովի հետ համատեղ: ԵԱՀԿ խաղաղության ապահովման բազմազգ

ուժերը կազմված կլինեն ԵԱՀԿ-ի կողմից նշանակված ուժերից, և նրանց մանդատը կսահմանվի ՄԱԿ-ի Անվտանգության Խորհրդի որոշմամբ, ընդ որում մանդատը կթարմացվի ԵԱՀԿ գործող նախագահի հանձնարարականով:

V) Բաժանարար գոտում իրականացնել տեղահանված անձանց վերադարձը նրանց նախկին մշտական բնակության վայրեր: ԵԱՀԿ խաղաղարար բազմազգ ուժերը՝ Մշտական խառը հանձնաժողովի հետ համատեղ կհետևեն վերադարձող բնակչության անվտանգությանը և կապահովեն երաշխիքներ բոլոր կողմերի համար այդ գոտու ապառազմականացման ռեժիմին հետևելու առումով:

VI) Ուժերի դուրսբերման հետ միաժամանակ միջոցներ կկիրառվեն ճանապարհների, երկաթուղիների, էլեկտրահաղորդակցման և կապի գծերի, առևտրային և այլ հարաբերությունների բացման ուղղությամբ՝ ներառելով այդ նպատակի համար անհրաժեշտ բոլոր միջոցները: Կողմերը երաշխավորում են այդ կապերի օգտագործումը բոլորի կողմից, ներառյալ՝ էթնիկ փոքրամասնությունները, երաշխավորելով վերջիններիս

հասանելիությունն իրենց էթնիկ խմբերին տարածաշրջանի այլ վայրերում: Կողմերից յուրաքանչյուրը պարտավորվում է վերացնել բոլոր շրջափակումները և ապահովել մյուս բոլոր կողմերի համար բեռների և մարդկանց փոխադրումը՝ առանց խոչընդոտների:

Հայաստանը և Ադրբեջանը երաշխավորում են իրար միջև ազատ և անվտանգ երկաթուղային հաղորդակցություն, մասնավորապես Բաքու-Հորադիզ-Մեղրի-Օրդուբադ-Նախիջևան-Երևան երթուղով:

VII) Համագործակցել Կարմիր խաչի միջազգային կոմիտեի, ՄԱԿ-ի՝ փախստականների հարցերով Գերագույն Կոմիսարի և այլ միջազգային մարդասիրական կազմակերպությունների հետ՝ հակամարտության կապակցությամբ կալանավորվածներին վերադարձնելու, անհետ կորածների ճակատագրերը հետաքննելու և աճյունները հայրենադարձելու նպատակով:

VIII) Հիշյալ միջոցառումների շուրջ՝ կապված Լաչինի միջանցքի հետ.

ա) Ադրբեջանը Միջանցքը վարձակալությամբ տրամադրում է ԵԱՀԿ-ին, որը պայմանագիր կկնքի Միջանցքը բացառապես Լեռնային Ղարաբաղի

իշխանությունների կողմից օգտագործելու մասին (տարանցման համար նախատեսված բացառությունն երով՝ բերված ստորև՝ Ե կետում),

բ) ԵԱՀԿ-ն հետևում է Լեռնային Ղարաբաղի իշխանությունների հետ համագործակցության անվտանգությանը,

գ) Լաչինի միջանցքի սահմանագծերը համաձայնեցված են թիվ 2 Հավելվածում՝ պատշաճ կերպով հաշվի առնելով ԲՄՊԽ-ի հանձնարարականները,

դ) ԵԱՀԿ-ն հետևում է Լաչին քաղաքը շրջանցող ճանապարհի շինարարությանը: Շինարարության ավարտից հետո Լաչին քաղաքը հանվում է Լաչինի միջանցքից: Այն վերադարձվում է Ադրբեջանի իրավասությանը (որպես Բաժանարար գոտու

մաս), իսկ նրա նախկին բնակիչները կարող են վերադառնալ այնտեղ,

ե) միջանցքում չի թույլատրվում մշտական բնակավայրերի հիմնում և զինված ուժերի տեղակայում, բացառությամբ՝ թույլատրված քանակությամբ անվտանգության ուժերի: Պաշտոնական անձինք, դիտորդները և ԵԱՀԿ խաղաղության ապահովման ուժերի ներկայացուցիչները նախապես զգուշացնելու դեպքում ունեն տարանցման իրավունք ցանկացած ուղղությամբ, այդ թվում՝ նաև՝ տարածաշրջանի ադրբեջանցի բնակիչները, որոնք տարանցում են կատարում Լաչինի շրջանից Կուբաթլուի շրջան կամ հակառակը: Լաչինի շրջանի տարածքը՝ Միջանցքի շրջանակներից դուրս համարվում է Բաժանարար գոտու մաս:

IX) Հետևյալ միջոցառումների շուրջ՝ կապված Շուշա քաղաքի և Շահումյանի շրջանի հետ.

ա) Կողմերը երկու հատվածներից դուրս են բերում իրենց զինված ստորաբաժանումները՝ բացառությամբ ՀՕՊ ստորաբաժանումների՝ սահմանափակ սպասարկող անձնակազմով,

բ) տեղական իշխանությունները կօժանդակեն ԵԱՀԿ ժողովրդավարական ինստիտուտների և Մարդու իրավունքների Բյուրոյի դիտորդների տեղաբաշխման հարցում,

գ) տեղահանված անձինք կարող են վերադառնալ իրենց նախկին մշտական բնակության վայրերը: Նրանց անվտանգությունը կերաշխավորվի համապատասխան տեղական իշխանությունների կողմից,

դ) վերադարձած բնակիչները օգտվում են բոլոր քաղաքացիական իրավունքներից, այդ թվում՝ կուսակցություններ ստեղծելու: Նրանք համապատասխանաբար ներկայացված կլինեն Բաբվի և Ստեփանակերտի խորհրդարաններում և ընտրական խորհուրդներում, այդ վայրերի ոստիկանությունում և անվտանգության ուժերում՝ այդ վայրերի ողջ բնակչության տոկոսային հարաբերակցությանը համապատասխան,

ե) Մշտական խառը հանձնաժողովը համակարգում է միջազգային օգնության բաշխումն այդ վայրերում՝ արդարության հիմքով և հօգուտ երկու խմբերի ազգաբնակչությանը,

զ) Շուշա քաղաքի և Շահումյանի շրջանի բնակիչների համար երաշխավորված կլինի ճանապարհների, կապի հասանելիությունը և այլ հարաբերություններ Ադրբեջանի և Լեռնային Ղարաբաղի հետ:

Ճ) Հիմնել Մշտական խառը հանձնաժողով (ՄԽՀ)՝ տվյալ Համաձայնագրի՝ Ադրբեջանին և Ղարաբաղին առնչվող խնդիրների հետ կապված դրույթների իրականացմանը հետևելու նպատակով: ՄՀ -ն ունի երեք համանախագահ. մեկ ադրբեջանցի, մեկ ներկայացուցիչ Լեռնային Ղարաբաղից և ԵԱՀԿ գործող նախագահի ներկայացուցիչը: Ադրբեջանի և Լեռնային Ղարաբաղի համանախագահների հիմնական պարտականությունը Համաձայնագրի իրականացումն է. ԵԱՀԿ-ից համանախագահի հիմնական պարտականությունը միջնորդությունն ու տարածայնությունների դեպքերում արբիտրաժն է: ՄԽՀ-ն ունի հետևյալ ենթահանձնաժողովները՝ Ռազմական, Տնտեսական, Մարդասիրական և Մշակութային: ՄԽՀ-ի և նրա ենթահանձնաժողովների գործառույթները շարադրված են թիվ 2 Հավելվածում:

Կ) Հիմնել ամբողջական դիվանագիտական հարաբերություններ Հայաստանի Հանրապետության և Ադրբեջանի հանրապետության միջև:

Զ) Ստեղծել հայ-ադրբեջանական երկկողմ հանձնաժողով (ՀԱԵՀ)՝ Հայաստանի Հանրապետության և Ադրբեջանի Հանրապետության կողմից մեկական համանախագահներով: ԵԱՀԿ գործող նախագահը ներկայացված է այդ հանձնաժողովում: ՀԱԵՀ-ն նպաստում է սահմանային միջադեպերի կանխարգելմանը, իրականացնում է կապ երկու երկրների սահմանապահ զորքերի և անվտանգության այլ համապատասխան ուժերի միջև և հետևում է ճանապարհների, երկաթուղիների, կապի, խողովակաշարերի, առևտրային և այլ հարաբերությունների բացման միջոցառումներին:

Է) ՄԱԿ-ի Անվտանգության խորհուրդը սույն համաձայնագրի երաշխավորն է:

Ը) Սույն համաձայնագիրը կգործի մինչև ԵԱՀԿ Մինսկի խորհրդածողովի ժամանակ համապարփակ կարգավորման մասին Համաձայնագրի կնքումը, որը մասնավորապես կհիմնի անվտանգության և խաղաղության պահպանման մշտական մեխանիզմներ՝ փոխարինելով նրանց, որոնք սահմանված են սույն համաձայնագրում:

[Հավելվածներ 1-ը և 2-ը

չեն բերվում]

ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳԻՐ ԹԻՎ 2.

ԿԱՐԳԱՎԻՃԱԿԸ

Նախաբան

Լեռնային Ղարաբաղի կարգավիճակը և նրա պատմական էթնիկ և մշակութային բնութագրի պահպանումը միջազգային հանրության համար, ներառյալ Հայաստանի Հանրապետությունը մտահոգության առարկա են: Այն չի կարող որոշվել ինչպես Ադրբեջանի Հանրապետության, այնպես էլ Լեռնային Ղարաբաղի իշխանությունների միակողմանի գործողության արդյունքում: Կարգավիճակը որոշվում է հետևյալ չափորոշիչներով:

I) Հակամարտության բոլոր Կողմերի կողմից Ադրբեջանի և Հայաստանի տարածքային ամբողջականության և սահմանների անխախտելիության ճանաչում:

II) Լեռնային Ղարաբաղը պետական և տարածքային կազմավորում է Ադրբեջանի կազմում, և նրա ինքնորոշումը կներառի ստորև թվարկված իրավունքներն ու

առավելությունները, երբ նրանք կձևակերպվեն Ադրբեջանի Հանրապետության և
Լեռնային Ղարաբաղի իշխանությունների միջև կնքված համաձայնագրում, հավանության
կարժանանան Մինսկի համաժողովի կողմից և կներառվեն Ադրբեջանի և Լեռնային
Ղարաբաղի սահմանադրություններում:

III) Լեռնային Ղարաբաղը և Նախիջևանը կունենան Ադրբեջանի և Հայաստանի հետ
ազատ և առանց խոչընդոտների տրանսպարտային հաղորդակցության և կապի
իրավունք:

IV) Լեռնային Ղարաբաղի վարչական սահմանները գծվում են նախկին Լեռնային
Ղարաբաղի Ինքնավար Հանրապետության սահմաններով:

V) Լեռնային Ղարաբաղը կունենա իր սեփական Սահմանադրությունը՝ ընդունված
Լեռնային Ղարաբաղի ժողովրդի կողմից՝ հանրաքվեով: Այդ Սահմանադրությունը
կներառի Լեռնային Ղարաբաղի իշխանությունների և Ադրբեջանի համաձայնագիրն
ինքնորոշման ձևի մասին՝ սույն փաստաթղթի հիման վրա: Ադրբեջանը
համապատասխանաբար փոփոխություններ կմտցնի իր Սահմանադրությունում՝ այս
համաձայնագրերի ներառման համար: Լեռնային Ղարաբաղը կունենա իր սեփական
դրոշմ, զինանշանը, օրհներգը:

VI) Լեռնային Ղարաբաղի տարածքում գործում են Լեռնային Ղարաբաղի
Սահմանադրությունն ու օրենքները: Ադրբեջանի օրենքները, կանոնները և
կատարողական որոշումները գործում են Լեռնային Ղարաբաղի տարածքում, եթե նրանք
չեն հակասում վերջինիս Սահմանադրությանն ու օրենքներին:

VII) Լեռնային Ղարաբաղն ինքնուրույն կազմավորում է իր օրենսդիր, գործադիր և
դատական մարմինները:

VIII) Լեռնային Ղարաբաղի բնակչությունն ընտրում է Ադրբեջանի խորհրդարանի
ներկայացուցիչներ և մասնակցում է Ադրբեջանի նախագահի ընտրություններին:

IX) Լեռնային Ղարաբաղը արտասահմանում համապատասխան ներկայացուցչության
միջոցով կունենա օտարերկրյա պետությունների և միջազգային կազմակերպությունների
հետ տնտեսության, գիտության, մշակույթի, սպորտի և մարդասիրական հարցերի
ոլորտներում անմիջական արտաքին կապեր իրականացնելու իրավունք: Լեռնային
Ղարաբաղի քաղաքական կուսակցություններն իրավունք կունենան կապեր հաստատել
այլ երկրների քաղաքական կուսակցությունների հետ:

X) Լեռնային Ղարաբաղի քաղաքացիները կունենան Ադրբեջանի անձնագրեր՝ «Լեռնային
Ղարաբաղ» հատուկ հավելագրումով: Լեռնային Ղարաբաղի քաղաքացիները չեն
համարվի օտարերկրացիներ Հայաստանի օրենքների համապատասխան

(տես՝ Միացյալ Թագավորության Իռլանդական Ակտը (1949)), կարող են ցանկացած
ժամանակ արտագաղթել Հայաստան և կարող են ստանալ հայաստանյան
քաղաքացիություն՝ Հայաստանի Հանրապետություն մշտական արտագաղթի դեպքում

(տես՝ Իսրայելի «Վերադարձի մասին» օրենքը):

XI) Լեռնային Ղարաբաղը կլինի ազատ տնտեսական գոտի՝ տարադրամների ազատ
շրջանառությամբ:

XII) Լեռնային Ղարաբաղը կունենա Ազգային զվարդիա և Ոստիկանական ուժեր:
Լեռնային Ղարաբաղի քաղաքացիներն իրավունք կունենան ծառայությունն անցկացնել
Լեռնային Ղարաբաղի տարածքում:

XIII) Ադրբեջանի բանակը, անվտանգության ուժերը և ոստիկանությունը իրավունք չեն
ունենա մուտք գործել Լեռնային Ղարաբաղի տարածք, բացի Լեռնային Ղարաբաղի
իշխանությունների թույլտվությամբ:

XVI) Լեռնային Ղարաբաղի բյուջեն կազմվում է սեփական ռեսուրսների հաշվին գոյացած մուտքերից: Լեռնային Ղարաբաղի կառավարությունը կիրախուսի և կերաշխավորի ադրբեջանական և օտարերկրյա անձանց և ընկերությունների ներդրումները:

XV) Լեռնային Ղարաբաղն ունի բազմաթիվ բնույթ. յուրաքանչյուր քաղաքացի իրավունք ունի օգտագործել իր ազգային լեզուն բոլոր պաշտոնա-կան և ոչ պաշտոնական դեպքերում:

ՀԱԿԱՄԱՐՏ ԿՈՂՄԵՐԻ ՎՍՏԱՅՈՒԹՅԱՆ ԱՄՐԱՊԵՆԻՄԱՆՆ ՈՒՂՂՎԱԾ ՄԻՋՈՑԱՌՈՒՄՆԵՐ
Որպես հակամարտության խաղաղ կարգավորմանը հասնելու մտադրության դրսևորում, Կողմերը, առանց սպասելու որևէ այլ համաձայնության, կարող են իրականացնել վստահության ամրապնդմանն ու անվտանգությանն ուղղված հետևյալ միջոցառումներից ցանկացածը կամ բոլորը:

- Ադրբեջանն ու Հայաստանը կարող են իրենց վրա պարտավորություն վերցնել անմիջապես վերականգնել հրադադարի ռեժիմը՝ Իջևան-Ղազախ հատվածի իրենց սահմանների երկայնքով: Այս ռեժիմը, որն իրագործվել է 1992թ., ներառում էր հրատապ կապի հեռախոսային գիծ և համատեղ սահմանային պարեկություն:

- Կողմերը կարող են համաձայնության գալ ԵԱՀԿ գործող Նախագահի դիտորդական առաքելության մեծացման մասին՝ Լեռնային Ղարաբաղի առնչությամբ հավելյալ հսկողություն իրականացնելու համար, օրինակ՝ Իջևան-Ղազախ սեկտորի

հայ-ադրբեջանական սահմանի երկայնքով:

- Իրականացնել երկխոսություն ՄԱԿ-ի փախստականների հարցերով Գերագույն Կոմիսարի և Կարմիր խաչի միջազգային կոմիտեի օժանդակությամբ՝ մարդասիրական պահանջարկների գնահատման նպատակով (ինչպես ադրբեջանական տեղահանված անձանց համար, այնպես էլ Լեռնային Ղարաբաղի ներսում): Դա կարող է իրականացվել կամ ՄԱԿ-ի Գերագույն Կոմիսարի, կամ էլ ԿԽՄԿ-ի համաձայնությամբ:

- Բացել ամենաբարձր կամ ամենօրյա շուկաներ Լեռնային Ղարաբաղի տարածաշրջանում ինչպես հայերի, այնպես էլ ադրբեջանցիների համար: Սա կպահանջի սահմանների հատման կետերի ստեղծում, դեպի շուկայական հրապարակներ տանող ճանապարհների բացում և ականազերծում և համաձայնագրեր՝ կապված տարանցման ռեժիմների և առևտրի կանոնների եղանակավորման հետ: